

INTERVJU MED HILMA SAMUELSSON OCH LISA PERSSON, 17 JULI 1970

Följande uppgifter härrör sig från Elisabet Persson, född 1896 i Hedvigsfors och Hilma Samuelsson, född 1900 i Hedvigsfors. De båda är systrar och bror till Johan Samuelsson i Hedvigsfors. Uppgifterna kommer i första hand från Elisabet Persson.

Systrarna berättar att deras morfar hette Hübinette, och han var smidesmästare i Hedvigsfors. Dom minns att stångjärnssmederna var klädda i långa, vita skjortor som skulle vara av linne på grund av att linnet är lättare att tvätta och bättre står emot värmen.

En annan stångjärnssmed i Hedvigsfors hette Vård. Han var sån till gubben Varg, som - före detta smältsmed - på äldre dagar var nattvakt i smedjan. Han hade en lång lur som han blåste i på nätterna.

En morbror till barnen Samuelsson vid namn Vilhelm Hübinette var smältsmed i Strömbacka. Smeden Vård i Hedvigsfors blev ofärdig på äldre dagar, och blev då fiskare åt amiral Lindman.

Barnen Samuelssons farfar, som var stallkarl i Hedvigsfors, kom från Stora Skevi i Dalarna. Pappan var stallkarl, även han, i Hedvigsfors och kusk åt förvaltaren Hägg. Han var klädd i tjänsten i en brun uniform gjord av franskt kläde. Den hade silverknappar märkta med L. Till uniformen hörde också en mössa, som hade en skylt med bokstäverna A L på.

Pappan hade ibland långa resor. Systrarna Samuelsson berättar att det hände att han körde parhästar ända upp till norska gränsen, och då låg man över på Lasse-krog. Ofta skulle pappan hämta några personer vid tåget till Delsbo vid halv åtta-tiden på kvällen. När han då kom i den s.k. Mörkbacken, det var ungefär tre kilometer hemifrån, då brukade Samuelssons hund börja skälla. Den låg ute på trappan och hörde då hästarna och kände igen vagnen som kom på vägen.

Fadern led på äldre dagar hårt av reumatisk värk. Den hade han ådragit sig, tror systrarna, genom att han ofta fick stå och vänta på herrskapet i ur och skur.

På vintern var han klädd i en hund- eller vargskinnspäls. Han hade båda sorter, och han hade också en grå kappa. Den brukade han bland annat låna ut till sjuka människor som han skjutsade. Pappa Samuelsson kunde lite av varje. Han brukade slakta ganska mycket och han kunde skåla hästar. Han var också ett slags doktor i Hedvigsfors och brukade göra rent sår, t.ex. då skogsarbetarna hade huggit sig, och det var många som kom till honom med sina blesstyrer. Systrarna Samuelsson minns att han brukade ge sublimattabletter till patienterna.

På senare tid gick brodern Johan igenom en sjukvårdskurs, så han kunde ta emot patienterna i stället för pappan. Ofta väcktes man i Familjen Samuelsson mitt i natten då det kom någon bonde eller arrendator och behövde hjälp, t.ex. med en ko som hade kalvat och fått kalvningsfeber.

Pappa Samuelsson var ute och reste mycket. Han var bland annat på lantbruksmöten i Norrköping och Örebro. Han bevistade Stockholmsutställninge 1897 och han var ofta på hästutställningar, hingstinstitut o.s.v.

Sjukvården i Hedvigsfors ombesörjdes, som redan nämnts, främst utav herr Samuelsson, men det fanns ju också en läkare. Han bodde på den tiden i Johannesberg, och systrarna Samuelsson minns att läkaren var tvungen att klövja uppe i skogarna på väg till sina patienter. Det fick också barnmorskan göra då hon skulle i väg. Det fanns nämligen inga riktiga vägar på den tiden.

Elisabet Persson säger, att difteri och scharlakansfeber var mycket vanliga sjukdomar omkring 1890-1896. Tandläkare fanns ingen annat än i Hudiksvall, och det var provinsialläkaren som skötte tandvård o.s.v. Elisabet Persson minns att hon som liten fick gå till kontoret där läkaren drog ut en tand på henne.

Förr i tiden kom mycket luffare till Hedvigsfors, och dom fick alltid ligga i stallet och sova över natten, och på morgonen brukade pappa Samuelsson ta hem dom till sin bostad så att dom skulle få dricka kaffe.

Fru Samuelsson, systrarna Samuelssons mamma, var innan hon gifte sig barnflicka hos förvaltaren Hæggs. På den tiden hade hon också som uppgift att på julfmorgonen tända ljusen i kapellet.

Familjen Samuelssons bostad i Hedvigsfors bestod utav ett stort kök och ett litet rum. Det var ett mycket rent och prydligt hem, berättar syskonen Samuelsson. Mamman hade ett fasligt knog. Pappan började ju sitt arbete halv fyra på mornarna, så då skulle hon stiga upp. Därefter skulle hon mjölka korna, och sedan skulle hon ha frukosten

klar till halv åtta. Lin och ull brukade mamman köpa hem för att bereda i hemmet med hjälp utav sina döttrar. Hon vävde mycket själv, bland annat vävde hon alltid mattor till jul. Hon hade en sömmerska som kom för att sy upp kläder. Systrarna minns emellertid att mamman var en expert på att lappa så att det kanpast syntes.

Bostaden hade naturligtvis inga bekvämligheter. Vatten fick man från en pump som låg en bit ifrån huset. Avträde fanns ute på gården. Det hade man privat och behövde inte dela med någon annan. Bodar hörde också till lägenheten, bland annat vedbod och källare. Men om man hade något kryddland minns inte syskonen.

Bostäderna hade inga speciella namn i Hedvigsfors på den här tiden. Alla familjer i Hedvigsfors hade en bit jord som kunde föda några kor. Familjen Samuelsson själva hade alltid två till tre kor. Grisar hade dom också och höns, och ibland en kalv. Ur kosthållssynpunkt tror systrarna Samuelsson att familjen Samuelsson hade det bättre ställt än de flesta andra på bruket. Till jul fick dom också alltid presenter utav amiral Lindman. Under första världskriget var det ingen på Hedvigsfors som led speciell nöd, vad beträffar maten. De enda ransoneringar man kände till gällde socker och vetemjöl. Och fast det efter nutidens förhållanden var fattigt i familjerna på Hedvigsfors, så hade man det ändå relativt gott ställt förr i tiden, tror systrarna Samuelsson.

Då det gäller kosthållet berättar dom, att man på hösten for till Friggensund för att hämta hem strömmingslådor som kom med Tammen från Näsvisen. Strömmingen saltade man ner, sedan man tagit ur den. Kokt eller glödstekt strömming och potatis var ständigt på frukostbordet. Till kvällen åt man kornmjölsgröt.

Modern brukade på höstarna alltid baka utav hundra kilo mjöl. Då hon hade haft bak fick barnen gå med två stora brödkakor till var och en utav de närmaste vännerna, och då några utav vännerna hade bakat så kom dom med bröd till familjen Samuelsson. Man hade inte samma tradition då det gällde slakt, men eftersom det var pappan Samuelsson som oftast slaktade åt folk så fick han ofta en bit fläsk för besväret. Fläsket saltade man ner i tunnor. Apropos baket berättar systrarna Samuelsson att mamman bakade själv i två dagar då hon bakade hårt bröd, men att hon den tredje dagen fick hjälp utav någon som bakade tunnbröd åt henne.

I affären i Hedvigsfors fanns allt att köpa som man behövde för livets nödtorft. Förutom handlare Fridolfssons affär fanns också en kooperativ handelsförening, som bildades något senare. Till Hudiksvall åkte syskonen Samuelsson aldrig som barn, och minns inte att man gjorde det för att - att familjerna gjorde det för att köpa speciella varor. Handlare Fridolfsson, eller "Hökarn" som han också kallades, kom varje söndagsmorgon till familjen Samuelsson för att sitta och resonera med pappan.

Det mera vardagliga umgänget i Hedvigsfors bestod av, vad det gäller kvinnorna, mest att dom träffades på "fejlsbacken" som det kallades. Där fanns också pumpen. Eljest hade man inte tid att gå och hälsa på varandra, utan var och en hade nog utav sina sysslor.

Redan under skolåren började barnen på Hedvigsfors att arbeta för bolaget för att tjäna en extra slant. Systrarna Samuelsson minns, att

dom har varit med om att hacka rovland och så skogsfrö. Elisabet Persson berättar, att hon som elvaårig flicka tillsammans med andra unga flickor i Hedvigsfors kallades upp till fru Lindman för att lära sig att sy näversöm. Fru Lindman sålde sedan barnens, eller flickornas, alster på Bikupan i Stockholm, och fru Persson minns att hon fick femton kronor för en kudde hon hade sytt i näversöm. Hon tyckte det var en förmögenhet.

Fru Lindman var, som man sade, mycket hög av sig, och systrarna Samuelsson berättar, att då fru Lindman någon gång kom på besök i familjen Samuelsson, så höll barnen andan riktigt, för som tyckte det var så märkvärdigt.

Varje jul fick barnen Samuelsson en stor låda med konfekt utav amiral Lindman. Den skulle dom ha att hänga i julgranen och pryda den med. Eftersom dom fick en ny låda varje år, berättar systrarna Samuelsson, gav dom bort den gamla, eller fjolårets konfekt, till sina kamrater, och har på så vis hjälpt till att klä många julgranar uppe i Hedvigsfors. Förutom den Lindmanska konfekten pryddes också granen med levande ljus.

Till jul skulle man baka speciella kakor, bland annat en sort som kallas Hedvigsforskransar. Nya mattor skulle läggas på golven till jul, och de spikades fast så att man inte skulle stäva på dem. De skulle ligga så tätt att det inte blev något mellanrum mellan längderna. Under julen åt man samma mat som man äter nu för tiden till jul, men eventuellt hade man ingen skinka på bordet. Earnen Samuelsson var också vana vid en ganska stor och riklig julklappsutdelning, och de påpekar särskilt att de alltid fick julklappar ifrån amiralens.

Julotta hölls i skolhuset, och där brukade rättare Johansson läsa evangeliet. En senare rättare på bruket, som även han hette Johansson, ledde den blåsorkester som fanns i Hedvigsfors, där bland annat Ivar och Severin Lindgren var med. Rättare Johansson bodde i samma hus som familjen Samuelsson. I det huset var också kontoret inrymt. Fru Persson minns att blåsorkestern brukade hålla till och öva där. Hon minns däremot aldrig i vilket sammanhang blåsorkestern egentligen uppträdde.

I systrarna Samuelssons ungdom fanns en ganska livaktig nykterhetsförening i Hedvigsfors, där de flesta ungdomar var med. Däremot var inte de äldre medlemmar i föreningen. Nykterhetsföreningen brukade anordna fester och ibland hade man också teaterföreställningar, bland annat gavs vid ett sådant tillfälle Anna Maria Lenngrens "Porträtterna". Vid festerna var det en "Nilsas-Karin" ifrån Våtnor som brukade spela gitarr och underhålla.

Det fanns aldrig någon frireligiös förening i Hedvigsfors, men däremot kunde det hända att baptisterna ifrån Norrberg höll möten där. När systrarna Samuelssons mamma var ung, fanns ju kapellet i Hedvigsfors, men det revs sedermera, och det blev aldrig av att Hedvigsforsborna åkte på gudstjänst ner till Bjuråker.

Barnen Samuelssons mamma var mycket högkyrklig av sig, och följaktligen uppfostrades barnen ganska strängt. Dom minns att dom aldrig fick gå ut på söndagsförmiddagarna under gudstjänsttid, och absolut inte på juldagen, påskdagen eller långfredagen.

Apropos helgfirande berättar systrarna Samuelsson att dom minns att deras pappa, som i vanliga fall aldrig rökte, varje lördagseftermiddag tände en cigarr som han rökte till hälften.

Så mycket nöjen fanns inte i Hedvigsfors förr i tiden, och man hade inte heller stora krav då det gällde underhållning. Nedanför affären fanns en dansbana där det brukade dansas då och då. Den äldsta brodern Samuelsson hade skickat efter ett dragspel, som han brukade spela på vid danserna där vid dansbanan.

Hedvigsforsborna reste inte ut mycket ifrån bruket, utan höll sig mest hemma. Det enda undantaget var, då det var bröllop någonstans i trakten, för då skulle ungdomen i väg dit och "knuta". Vid knutningen klädde man ut sig till oigenkännlighet och höll till runt bröllopsgården, där man försökte få brudparet att komma ut och visa sig. Knutningen var ett riktigt folknöje.

I bondbyarna runt omkring Hedvigsfors var det vanligt med stora bröllop, men på själva bruket gick det lite enklare till. Man vigdes hos prästen och hade sedan någon middag i hemmet. Fru Persson berättar, att det i kyrkan finns tre stycken kronor som kan lånas ut till bröllop, en stor, en mellanstor och en liten. Den mellanstora kronan, som är skänkt ifrån en familj i Lia, kallas för "Ersbergskronan", och fru Persson kan berätta, att den en gång bars utav en flicka på bröllopet. Men då det senare visade sig att hon var gravid redan vid detta tillfälle, så var man tvungen att förgylla om kronan. Man ansåg att den hade blivit skändad.

Vid begravingar var det regel att den döde först alltid skulle läsas ut ur hemmet, innan liket fördes till kyrkan. Dessförinnan drack man också kaffe i hemmet.

Fru Persson berättar att hon som liten fick följa med alla kvinnorna från Hedvigsfors till Nuparna, där en person hade avlidit. Man gav sig då i väg ifrån bruket dit upp med mjölk, så mycket man kunde komma över, för att koka ostkaka. Det skulle nämligen vara ostkaka till begravningskalas. Vid det besöket skulle man också se den döde.

Fru Persson minns äldre tiders midsommarfirande i Hedvigsfors. Då hade man en majstång på platsen utanför herrgårdsstaketet. Där ställdes det fram sår med dricka, som alla fick dricka hur mycket dom ville ur, och det var dans tre, fyra nätter på logen, som numera är riven. Men tyvärr dracks det mycket sprit vid midsommarfirandet. Men fru Persson påpekar också, att det var arbetsfolkets enda ledighet på hela året. På senare tid begav man sig till Strömbacka för att fira midsommar.

Förutom jul och midsommar har man inte firat några andra helger i större utsträckning. Namns- och födelsedagar har inte heller firats, såvitt fru Persson vet.

Hilma Samuelsson berättar, att hon väl minns den första bilen i Hedvigsfors. Det var amiral Lindmans son Rolf som körde den till bruket, och fröken Samuelsson berättar, att han vid det tillfället tog upp och skjutsade alla barn som fanns i närheten en sväng runt bruket i den här bilen. Det tyckte man var mycket märkvärdigt.

Då det gäller valldriften i trakten utav Hedvigsfors, berättar fru Persson att hon väl minns, när Bjuråkersbönderna kom med sina kor för att föra dem till Rossåsen och Nyvallen. Hon minns också hur man tiden efter midsommar tågade genom Hedvigsfors upp till fäbodvallen. Då gick det spelmän i täten och efter dem kom ungdomen nerifrån Bjuråker. Då skulle dom upp för att hälsa på fäbodjättarna. Fru Persson har hört talas om, att flickorna uppe på fäbodvallarna hade lurar, som dom blåste meddelanden i till varandra. Man kunde t.ex. meddela att en ko hade sprungit bort, eller bara blåsa i luren för att hälsa på varandra.

Enligt systrarna Samuelsson var befolkningen uppe i Hedvigsfors mycket bofast. Dom säger, att dom som föddes i Hedvigsfors, ville också dö där uppe.

Bland de gamla original som fanns på bruket minns systrarna Samuelsson Hellbergs-Ante, som bodde på ett ställe som kallades för Kanaans land, och Björ-gubben.